37/073
Т 338

ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА

развития речи дошкольников

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Программно-методический комплекс

90734
БДПУ

Минск 2005

УДК 373.2 (075.8)
ББК 74.102 я 73
Т338

Печатается по решению редакционно-издательского совета БГПУ, рекомендовано секцией педагогических наук
(протокол № 2 от 17.12.03)

Составители:
доктор педагогических наук, профессор кафедры методик дошкольного образования БГПУ Н.С. Старжинская;
кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой методик дошкольного образования БГПУ Д. Н. Дубинина

Рецензенты:
кандидат педагогических наук, доцент кафедры методик дошкольного образования БГПУ Т. В. Поздеева;
кандидат психологических наук, доцент кафедры методик дошкольного образования БГПУ
Л. Н. Башлакова-Ласминская

Т338 **Теория** и методика развития речи дошкольников: Прогр.-метод. комплекс / сост. Н. С. Старжинская, Д. Н. Дубинина. — Мн.: БГПУ, 2004. — 123 с.
ISBN 985-435-918-2.

В пособие включены программы авторских спецкурсов, спецсеминаров, направленные на углубление знаний студентов по данному курсу. Предлагаются примерная тематика и планы курсовых и дипломных работ.

Адресовано студентам факультета дошкольного образования БГПУ. Может быть использовано преподавателями педагогических вузов и педколледжей.

УДК 373.2 (075.8)
ББК 74.102 я 73

ISBN 985-435-918-2

© Старжинская, Н. С.; Дубинина, Д. Н., составление, 2005
© УИЦ БГПУ, 2005

ПРЕДИСЛОВИЕ

Предлагаемый программно-методический комплекс является частью единого учебно-методического комплекса по теории и методике развития речи дошкольников, в который кроме программно-методического комплекса входят методические рекомендации по курсу «Теория и методика развития речи дошкольников» (семинарские и практические занятия), а также методические рекомендации по самостоятельной управляемой работе студентов.

Настоящее пособие предназначено как для преподавателей, которые могут им воспользоваться при чтении лекций по заданной дисциплине, руководстве курсовыми и дипломными работами, так и для студентов при написании этих видов работ, подготовке к зачетам и экзамену по соответствующему курсу.

Комплекс включает:

- вучэбную праграму курса «Тэорыя і методыка развіцця маулення дашкольнікау»;
- список основной литературы по курсу в целом;
- программы спецсеминаров («Риторика в дошкольном учреждении: теоретический и методический аспект», «Современные подходы к обучению грамоте в детском саду и начальной школе», «Культура делового общения», «Формирование художественно-речевой деятельности дошкольника») и спецкурсов («Навучанне дашкольнікау беларускай мове у сітуацыі блізкароднаснага білінгвізму», «Двухмоунае выхаванне дзяцей у дашкольнай установе»);
- тематику курсовых и дипломных работ;
- примерные планы дипломных работ и методические рекомендации по их выполнению.

Вучэбная праграма курса «ТЭОРЫЯ І МЕТОДЫКА РАЗВІЦЦЯ МАУЛЕННЯ ДАШКОЛЬНІКАУ»

Н. С. Старжынская

Тлумачальная запіска

Выкладанне методыкі развіцця маулення дзяцей дашкольнага узросту абапіраецца на раней праслуханыя студэнтамі курсы сучаснай беларускай і рускай моу, агульнай і дзіцячай літаратуры, дзіцячай псіхалогіі і дашкольнай педагогікі. Курс чытаецца у ІІі—V семестрах.

Выкладанню непасрэдна методыкі развіцця маулення папярэднічае невялікі курс асноу тэорыі мауленчай дзейнасці. Мэта яго — пазнаёміць студэнтау з відамі мауленчай дзейнасці, яе структураи, такімі асноватворнымі паняццямі, як мауленчая здольнасць, мауленчы навык і камунікатыуна-мауленчыя уменні, мауленчыя зносіны. Значнае месца у гэтым курсе займаюць пытанні засваення дзіцем маулення у антагенезе. У курс уключаюцца звесткі аб розных падыходах да механізмау авалодання мовай.

У наступных трох тэмах раскрываюцца тэарэтычныя асновы методыкі, паказана яе адметнасць як навуковай дысцыпліны, разглядаюцца прадмет, змест, сувязь з сумежнымі навукамі, метады даследавання, а таксама кароткая гісторыя развіцця методыкі. Асаблівая увага надаецца сучаснаму стану методыкі як навукі, раскрыццю яе тэарэтычных асноу і найбольш значных праблем. З гэтых пазіцый даецца характарыстыка мэты, задач, зместу, метадау і форм арганізацыі работы па развіцці маулення дзяцей у дашкольных установах.

Далей падаюцца усе метадычныя тэмы. У іх раскрыты асаблівасці станаулення слоуніка, граматычнага ладу, гукавой культуры маулення, яго звязнасці і выразнасці.

Змест і вызначэнне парадку выкладання метадычных тэм грунтуецца на палажэнні, што мауленне як псіхічны працэс, які забяспечвае зносіны дзіцяці з дарослымі і іншымі дзецьмі, развіваецца як цэласная з'ява у адзінстве усіх яго бакоу. З ранняга узросту менавіта патрэба дзіцяці у мауленчых зносінах абумоулівае авалоданне слоунікам роднай мовы, граматычнай і гукавой яе будовай, формамі маулення у адзінстве.

Істотнае месца у выкладанні курса адводзіцца характарыстыцы задач, зместу і метадау фарміравання маулення дзяцей ранняга узросту як асновы для развіцця усіх бакоу маулення на наступных этапах.

Пры вывучэнні методыкі важна разглядаць перш за усё асаблівасці развіцця маулення дзяцей як сродку зносін і асаблівасці работы выхавальніка па фарміраванні у кожнага дзіцяці дыялагічнага і маналагічнага маулення у сітуацыйна-дзелавых і пазасітуацыйных формах зносін. Авалоданне слоунікам, граматычнай будовай і гукавой формай мовы выступае для дзіцяці як аб'ектыуная неабходнасць і разглядаецца у метадыцы у цеснай узаемасувязі з развіццём звязнага маулення, якое як бы убірае у сябе усе дасягненні дзіцяці у авалоданні мовай.

У апошніх метадычных тэмах «Методыка работы з кнігай у дзіцячым садзе» і «Падрыхтоука дзяцей да навучання грамаце» даецца характарыстыка разумення дзецьмі літаратурных творау, фармулююцца задачы і вызначаюцца змест і метады работы з кнігай у дзіцячым садзе, раскрываюцца асаблівасці работы па падрыхтоуцы дзяцей да засваення граматы у школе.

Значнае месца пры вывучэнні курса адводзіцца тэмам «Планаванне і улік работы па развіцці маулення дзяцей», «Метадычнае кіраунічтва работай па развіцці маулення дзяцей у дашкольных установах», у якіх разглядаюцца арганізацыйныя пытанні работы па развіцці маулення дзяцей у дашкольнай установе.

Выкладанне курса методыкі развіцця маулення ажыццяуляецца у розных формах вучэбнай работы: праз лекцыі, семінарскія, практычныя, лабараторныя заняткі. Шырока выкарыстоуваюцца тэхнічныя сродкі навучання. Вывучэнне методыкі цесна звязана з лабараторным практыкумам у дашкольных установах, дзе студэнты атрымліваюць практычныя навыкі аналізу работы выхавальніка, авалодваюць актыунымі метадамі і прыёмамі развіцця маулення дзяцей.

У канцы праграмы даецца спіс літаратуры па курсе, які уключае асноуную літаратуру як для выкладчыкау, так і для студэнтау.

Праграма

Тэма 1. Асновы тэорыі маўленчай дзейнасці

Мова, маўленне, маўленчая дзейнасць. Віды маўленчай дзейнасці. Камунікатыўна-пазнавальная патрэба як перадумова маўленчай дзейнасці. Маўленчае дзеянне — адзінка маўленчай дзейнасці. Матывы і мэты маўленчага дзеяння. Унутранае і знешняе маўленне, іх суадносіны. Л. С. Выгоцкі, А. А. Лявонцьеў аб структуры маўленчага дзеяння. Узнікненне маўлення і яго ўспрыманне.

Маўленчая дзейнасць як аб'ект навучання ў дашкольным узросце. Камунікатыўна-дзейсны падыход да развіцця маўлення і навучання мове.

Моўная здольнасць і яе асноўныя кампаненты (фанетычны, лексічны, марфалагічны, сінтаксічны, «текставы»). Два аспекты моўнай здольнасці: здольнасць да ўспрымання і ўзнікнення моўных адзінак. Чарговасць развіцця кампанентаў моўнай здольнасці.

Маўленчае асяроддзе, яго роля ў развіцці моўнай здольнасці.

Антагенез маўлення. Дамоўны этап засваення мовы. Засваенне гукавой формы слова, яе сувязі з сэнсам. Актыўны рост лексічнага запасу, авалоданне значэннем слова. Авалоданне марфалогіяй, памылкі ў маўленні дзіцяці. Дзіцячая словатворчасць. Авалоданне сінтаксісам.

Механізмы авалодання мовай. Імітацыйная тэорыя авалодання мовай. Сучасныя даследаванні дзіцячага маўлення аб авалоданні мовай шляхам развіцця моўных абагульненняў (Ф. А. Сахін, А. А. Лявонцьеў, А. М. Шахнаровіч і інш.)

Маўленчыя зносіны, іх узнікненне і развіццё ў дзяцей ранняга і дашкольнага ўзросту.

Тэма 2. Прадмет методыкі развіцця маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту, яе навуковыя асновы

Прадмет методыкі развіцця маўлення дзяцей. Змест методыкі як навуковай дысцыпліны.

Філасофскія асновы методыкі. Вучэнне аб мове і мысленні. Паходжанне мовы, яе гістарычны характар. Пытанне аб суадносінах нацыянальных моў у шматнацыянальным грамадстве. Сацыялінгвістычная сітуацыя ў Беларусі. Канцэпцыя дашкольнага выхавання пра развіццё маўлення ў сітуацыі блізкароднаснага двухмоўя.

Вучэнне І. П. Паўлава аб першай і другой сігнальных сістэмах — прыродазнаўчанавуковая аснова методыкі. Фізіялагічныя асновы авалодання дзіцем мовай.

Сувязь методыкі развіцця маулення з псіхалогіяй. Развіццё маулення у залежнасці ад узроуню развіцця зносін дзіцяці. Узаемасувязь разумовага і мауленчага развіцця дзяцей.

Сувязь методыкі з лінгвістыкай і псіхалінгвістыкай. Мова, мауленне, мауленчая дзейнасць. Развіццё маулення як засваенне норм мовы.

Сувязь методыкі развіцця маулення з дашкольнай педагогпкай. Развіццё маулення дзяцей — задача і сродак рознабаковага развіцця дзіцяці. Значэнне своечасовага фарміравання маулення для рознабаковага выхавання і развіцця дзяцей. Дыдактыка як аснова вырашэння пытанняу аб мэтах, змесце, прынцыпах, метадах і арганізацыйных формах работы па развіцці маулення дзяцей.

Метады навуковага даследавання у методыцы развіцця маулення дзяцей.

Месца курса «Тэорыя і методыка развіцця маулення дзяцей у дзіцячым садзе» у сістэме падрыхтоукі спецыялістау па дашкольным выхаванні.

Тэма 3. Станауленне методыкі развіцця маулення дзяцей як навукі

К. Дз. Ушынскі — заснавальнік методыкі першапачатковага навучання дзяцей роднай мове. Сістэма работы па роднай мове К. Дз. Ушынскага — працяг прагрэсіуных ідэй дэмакратычнай педагогікі. К. Дз. Ушынскі пра паходжанне мовы і сутнасць развіцця маулення, ролю роднай мовы у развіцці і выхаванні дзяцей. Патрабаванне актыунага кірауніцтва развіццём маулення дзяцей і навучання іх роднай мове. Адносіны К. Дз. Ушынскага да выхавання і навучання дзяцей замежнай мове.

К. Дз. Ушынскі аб мэтах першапачатковага навучання роднай мове. Развіццё вуснага маулення дзяцей як аснова для навучання грамаце і развіцця пісьмовага маулення. Сувязь разумовага і мауленчага развіцця пры навучанні роднай мове. К. Дз. Ушынскі аб ролі народнай творчасці і нацыянальнай літаратуры у выхаванні дзяцей, развіцці іх мыслення і маулення. Патрабаванні да адбору літаратуры і метадау чытання дзецям.

Вучэбная кніга К. Дз. Ушынскага «Роднае слова» — практычнае увасабленне сістэмы першапачатковага навучання дзяцей роднай мове. Прынцыпы адбору і размяшчэння вучэбнага матэрыялу у кнізе.

Выказванні К. Дз. Ушынскага аб змесце і метадах развіцця маулення дзяцей да школы. Роля К. Дз. Ушынскага у станауленні методыкі развіцця маулення дзяцей як навукі.

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ 3

Старжынская Н. С.
Вучэбная праграма курса «ТЭОРЫЯ І МЕТОДЫКА РАЗВІЦЦЯ МАУЛЕННЯ ДАШКОЛЬНІКАУ» 4

Старжынская Н. С.
Праграма спецсемінара «СУЧАСНЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА НАВУЧАННЯ ГРАМАЦЕ У ДЗІЦЯЧЫМ САДЗЕ І ПАЧАТКОВАЙ ШКОЛЕ» *(для студэнтаў V курса факультэта дашкольнага выхавання)* 21

Богданович Л. Б.
Программа спецсеминара «ФОРМИРОВАНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ХУДОЖЕСТВЕННО- ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ» 26

Старжынская Н. С.
Праграма спецкурса «НАВУЧАННЕ ДАШКОЛЬНІКАУ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ Ў СІТУАЦЫІ БЛІЗКАРОДНАСНАГА БІЛІНГВІЗМУ» 33

Паліева Т. У.
Праграма спецкурса «ДВУХМОУНАЕ ВЫХАВАННЕ ДЗЯЦЕЙ У ДАШКОЛЬНАЙ УСТАНОВЕ 38

Дубинина Д. Н.
Программа спецсеминара «РИТОРИКА В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ» 42

Богданович Л. Б.
Программа спецсеминара «КУЛЬТУРА ДЕЛОВОГО ОБЩЕНИЯ» ДЛЯ СТУДЕНТОВ ФАКУЛЬТЕТА ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ 54

Старжинская Н. С., Дубинина Д. Н.
КУРСОВЫЕ И ДИПЛОМНЫЕ РАБОТЫ ПО ПРОБЛЕМАМ РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ 58

Старжинская Н.С., Дубинина Д.Н.
МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К НАПИСАНИЮ КУРСОВЫХ И ДИПЛОМНЫХ РАБОТ ПО ПРОБЛЕМАМ РАЗВИТИЯ РЕЧИ И ОБУЧЕНИЯ РОДНОМУ ЯЗЫКУ ДОШКОЛЬНИКОВ 63

Старжинская Н. С., Дубинина Д. Н.
ДИПЛОМНЫЕ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ РЕЧИ И ОБУЧЕНИЮ РОДНОМУ ЯЗЫКУ ДОШКОЛЬНИКОВ 94